

beszédmodok iránt. Aggodalmával is egyetérthetünk: megtölthető-e egyáltalán közlésre érdemes írásokkal a sok folyóirat? A korábbi szigorúan ellenőrzött könyvkiadás írók megalázásával és kálváriájával jellemezhető. Ugyanakkor az is elmondható, hogy igazán jelentős mű nem maradt fiókban.

Mai irodalmunkról – választott nézőpontjából – rendkívül gazdag képet ad Füzi László kötete. A poétikai látószög akkor válna igazán szükségessé, amikor alkotói módszereket, olykor homlokegyenest eltérő írói törekvéseket kell árnyalni, megkülönböztetni. Így kerülnek egymás mellé (például a „realista társadalomábrázoló irányzat” vonulatába) a legkülönbözőbb írók. „...az újabb magyar irodalom a prózából szinte eltüntette a fikciót, így ez a modernség szükségszerű útját járó irodalom a szélesebb közönség számára egyszerűen ’fogyaszthatatlanná’ vált” – írja Füzi László. Talán az eseményes elemek, a story eltűnéséről van szó, minthogy az „új próza” inkább a fikcionalitás hangsúlyozásával írható le. Ilyen és ehhez hasonló megjegyzéseink persze semmit nem vonnak le a könyv értékéből.

Rendkívül erős közéleti érdeklődés jellemzi Füzi Lászlót. Különösen az *Utazás Romániába*, a *Noteszlapok* és a *Napló, most* bővelkedik politológusokat megszegyenyítő telitalalatokban. Talán akkor a legrokonszenvesebb, amikor – a sok értelmetlen civakodás látán – a „belátás-fok” megvalósulását sürgeti. Négy *Németh László*-tanulmányának és másfél tucatnyi kritikájának értékelésére itt nincs terünk, csupán a szerző sokirányú érdeklődését jelezzük. Egyik jegyzetében Markó Bélát idézi: „A hagyományokból nem érdemes kilépni. Át kell engedned magad ennek az évszázados áramlásnak, hogy sodorjon új vizek felé! Sokszor elmondtam magamban: át kell engedned magad ennek az évszázados áramlásnak... Nem rossz program ebben a kísérletezésektől, divatoktól, önjelölt zseniktől hangos korban...”

Füzi László: *Az irodalom helyzettudata*. Jelenkor Kiadó, 1993.

OLASZ SÁNDOR

Kevés probléma, számos erény

A könyv a Pedagógus Szakma Megújítása Projekt támogatásával készült sokadik értékes hozzájárulás a hazai pedagógia fejlesztéséhez. Eredetileg rádióműsor-ként futott – azonos címmel – 1986 és 1989 között, melynek szerkesztője Sárkány Klára, műsorvezetője Kamarás István volt. 16 beszélgetést tartalmaz, középiskolásokkal játékról, hazugságról, önzésről, szerénységről, szeretetről, önismeretről, pályaválasztásról, jólétről, előítéletekről és még számos más témáról. A kötetet közel hatvan szerzőtől vett tartalmas, a témákhoz szervesen kapcsolódó, telitalalat-idézet, névmutató és tárgymutató szerencsésen egészíti ki.

A kevés probléma...

Néhány apró, de kultúrateremtő és -közvetítő kötetből annál kevésbé várt, s így annál bosszantóbb hiba készletti kirtikára a recenzenst. Az előszóban említett *Bibó István*, századunk egyik legnagyobb európai politikai gondolkodója, rövid i-vel írta nevét. Az előszót író *Trencsényi László* és a szerzők nem értenek egyet a műfajban: az előző az ember-tanba történő „Bevezetésnek” tekinti a művet, míg az utóbbiak középhaladóknak szeretnék nyújtani a kötetet. Az ellentmondás annál is inkább érdekes, mivel az embertan programadó kötete Kamarás István tollából *Íme, az ember* címmel 1990-ben már megjelent az *Oktatáskutató Intézet* és az *Edukáció Könyvkiadó* gondozásában. Időrendben ezt követte a *Kagylózene* (Kamarás István – Makk Katalin – Varga Csaba, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1993.), melyre *Trencsényi* is utal Előszavában, de olyan össze-

függésben, hogy a témában járatlan olvasó azt hiheti, az *Embertan középhaladóknak* című, jelen kötetről esik szó.

A névmutató helyenként pontatlan és legkevésbé sem teljes: nehéz megindokolni – hacsak nem a munka minimalizálása vezeti a kiadót –, hogy az idézett nagynevű szerzőket csak fejezet- és nem oldalszám szerint jelölték benne. *Karátson Gábor* neve, tőle vett idézet bevezetéseként a kötet több pontján is előfordul, mindenütt kettősen rossz helyesírással. *Kormos Istvánt*, *Szent Ferencet* nem említi, *Nyíri Tamás* neve egyebek mellett az 1. fejezetben is előfordul etc. *Levendel László* és *Havas Gábor* neve is előfordul a kötetben másutt is, nemcsak ott, ahol a névmutató jelöli: például az Előszó 8. oldalán. *Beethovenét* azonban karakteres összefüggésben inkább csak Trencsényi említi, akár csak *Webbert*, akiről a kötetben nem derül ki pontosan, hogy kicsoda. A névmutató más tekintetben sem elégíti ki kíváncsiságunkat: „Eckhardt”-ja sem pontos (=Eckhardt mester). Nem világos, hogy a hivatkozások hozzávetőleg egyharmadánál miért van csaknem pontos forrás megadva, míg a többi kétharmadnál ez elmarad.

...és a számos erény

Ki ne érezte volna, milyen nagyszerű megmártózni a másik gondolataiban, érzéseiben, milyen jó, ha mások kíváncsiak az én elképzeléseimre!

Azt hiszem, egészen kiskorunkban felfedeztük már ezt a kincset mellettünk homokozó társunk ötletétől felvillanyozva, mikor így rohantunk haza a játszótérről: „Anyu, Tibi azt mondja, a jóság világoskék!”.

Igen, néha a másik olyan jókat tud mondani, hogy akár én is mondhattam volna. Remek dolog volt egy-egy bokor alatt üldögélve gondolat-váracat építeni együtt a magunk vagy társunk által faragott kövekből. Fontos volt a másik, a harmadik ötlete, s több-kevesebb habarccsal mindnyájan várrá tudtuk építeni. Később a felnőttektől könnyen használható paneleket kaptunk, megtanultuk melyik a „jó”, a „korszerű”, egyre kevesebben válogattunk a kövek között, egyre kevesebbeknek jutott a legmegfelelőbb kövek kereséséből származó izgalom. Pedig beszélgetni, gondolatokat cserélni és azokból világot építeni valóban izgalmas. Néhány szülő, tanár őriz emlékeket ilyen felemelő, nagyszerű beszélgetésekről. Reprodukálni, hasonlót irányítani mégis kevesen merünk. Pedig pontosan érezzük, tanítványainkat gondolkodni és nem gondolatokat átvenni szeretnénk megtanítani. A legnagyobb gondolat-panelekből épített mankóval is csak bicegve fogunk járni. Pedig mi futni szeretnénk látni a ránkbízottakat.

Kamarás István és *Sárkány Klára* könyvében fellelhető beszélgetések erre a „futásra” edzenek. A könyv minden beszélgetése valóságos. Nemcsak azért, mert valóban elhangzott, élő szereplőkkel, élő adásban a rádióban, hanem mert én, az olvasó is beleszólhatok. Vitára hív, érvelésre készítek. Rászorít, hogy fogalmazzam meg kérdéseimet, válaszaimat pontosan és tisztán. Ezt könnyen meg is tehetem, mert jól érzem köztük magam. Ezekben a beszélgetésekben mindenkinek joga van részt venni, legyenek azok a mikrofon előtt ülő tizenévesek, vagy akár *Ottlik Géza*, *József Attila*, vagy *Nyíri Tamás*. Úgy érzem, közéjük illek, figyelnek a kérdéseimre, lesik válaszaimat. Alig győzöm magamba zárni meglátásaikat, vagy azon veszem észre magam, hogy hévvel vitázom velük.

De mi történt velem tulajdonképpen? Miért beszélek velük? A téma miatt? Mert fontos számomra, hogy mit jelent a játék, a szeretet, a szépség – és sok más ezekhez hasonló, valóban az emberhez tartozó fogalom?

Igen, bizonyára ez az egyik ok: végre beszélünk olyan témákról, melyek mindannyiunkat egyformán érdekelnek! De van más is itt, érzem. Hányszor próbáltam már tizenéveseket beszélgetésre bírni! Hányszor kértem segítséget, hogy mondja meg valaki, *hogyan* kell! Nos, hát így kell!

Legalábbis így is lehet TÁRS-alogni a testben is mellettem ülőkkel és a művészetekben, tudományokban előttem járókkal. Közösen a legközösebb témáról: az emberről. A könyvet mindenkinek ajánlom, aki szívesen gondolkodik el újra és újra önmagáról, értékekről, változásokról, előítéletekről. Leginkább azonban azoknak, akik hisznek a beszélgetés újat teremtő erejében, akik maguk is szívesen kezdeményeznek hasonló együttgondolkodásokat, hoznak létre szellemi műhelyeket.

Kamarás Istvántól pedig – a szakmában talán nem egyedül – érdeklődve várom a szintézist: az összefoglaló, a haladóknak szóló embertan-kötetet.

Kamarás István – Sárkány Klára: Embertan – középhaladóknak. Keraban Kiadó, Bp. 1993.

KUSLITS KATA

LAPLÁTOGATÓ

A merészség természetessége

(25 éves a kolozsvári Echinox)

A kolozsvári diákélet egyetlen korszakából – még válság- és kényszerhelyzetben – sem hiányzott a diáklapszerkesztés, újságírás vagy a lapalakítási próbálkozás. Jelenleg részben hagyományőrző, részben a hagyományok felelevenítésével próbálkozik, de emellett a mai diáktársadalom helyzetéhez és követelményeihez igazodva próbál újítani.

A tradíciók megőrzése révén a mai diáknemzedék számára a leginkább említésre méltó az Erdélyi Fiatalok című lap. Ez a két világháború (pontosabban 1930 és 1940) között szerkesztett diákfolyóirat sikerrel egyesítette a diáksajtó tájékoztató és eseményrögzítő feladatát a tudományos és irodalmi alkotótevékenységgel, lehetőséget teremtve ahhoz, hogy az akkori kolozsvári diákélet nemzetiségi vonatkozásában diáklapként is közéleti-kulturális tényé növekedjék. A kései utód, az Echinox is ebbe a vonulatba illeszthető.

A nemcsak Kolozsváron, és nemcsak Erdélyben, hanem az összmagyar művelődési életben is tisztelt és ismert, a néha-néha elfelejtett, máskor felbukkanó Echinox – 25 éves. 25 éves az Echinox-jelenség is...

A kommunizmus éveiben a diákmozgalom, különösképpen a magyar diákság kulturális-nemzetiségi mozgalma visszaszorult, a diákélet sajtónyilvánossága – a szónak valódi értelmében – szünetelt. A hatvanas évek vége felé számottevőbb lehetőség nyílt kulturális jellegű sajtó működtetéséhez. Ehhez – a volt politikai rendszer körülményeihez képest is – tágas teret nyújtott az 1969-ben induló Echinox.

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a román vezetés egy olyan huszárvágást tett, amellyel hosszú időre sikerült tőkét kovácsolnia (főleg külföldön) a diktatúra leplezéséhez. Ez volt az a bizonyos „nyitás”. A művelődési élet megélénkülése, új lapok indítása – köztük számos magyar lapé –, a televízió magyar nyelvű adásának indulása vált lehetővé, sőt „kötelezővé” ezekben az években, hogy majd később, főleg 1974 után a jól irányzott intézkedések sorozatával szegjék szárnyát a megelevenedni látszó kultúrának. Az Echinox ennek a korszaknak a szülöttje – és túlélője. Túlélője, mert – és ez már egyre ismertebb – a merész próbálkozásokra, kitekintésekre még akkor is lehetőséget biztosított, amikor a „hivatalos” lapszerkesztésben minden kiskapu bezárult.

A háromnyelvű diáklap neve – Echinox – napéjegyenlőséget jelent. Eredetileg a kolozsvári román diákok egyik tekintélyes irodalmi körét hívták Echinoxnak. A lapindítás lehetősége – és rendelete – 1968 őszén, a Tanügyminisztériumtól származott. Miközben a román diákok, főleg a bölcsészhallgatók lapjukat tervezték, *Mathé Éva*, *Molnár Gusztáv* és *Ágoston Vilmos* magyar nyelvű lap előkészítésén dolgoztak. Az akkori rektor, *Stefan Pascu* azonban elvetette a különálló magyar lap gondolatát, viszont engedélyezett egy háromnyelvű – román, magyar, német – diákművelődési folyóiratot. Ebben a lapban az első években három magyar oldalon indult az az Echinox, (a nyolcvanas években ez 1-2 oldalra zsugorodott) melyet – szerkesztőként! – olyan nevek fémjeleznek, mint *Szócs Géza*, *Molnár Gusztáv*, *Egyed Péter*, *Bretter Zoltán*.